

Structural ambiguity based on the grammatical indeterminacy of the *ing*-nonfinite form in subject position

Strukturní dvojznačnosti založené na gramatické neurčitosti *ing*-ového slovesného tvaru v postavení podmětu

Albert Vojtěch

Posudek vedoucí bakalářské práce

Bakalářská práce Alberta Vojtěcha se věnuje ambiguitě, tématu dávno teoreticky popsanému v literatuře, ale málo zkoumanému v konkrétních jazykových projevech. Autor se rozhodl prozkoumat gramatickou nejednoznačnost konstrukce typu *Flying planes can be dangerous* v současné britské angličtině, s využitím Britského Národního korpusu. Teoretická část práce vymezuje oblast výzkumu (ambiguita na úrovni gramatické struktury jako možnost dvojí interpretace dané tím, že pro danou konstrukci existují dvě podkladové struktury, zakládající se v tomto případě na homonymii některých tvarů gerundia a participia) a popisuje systém tvarů anglického gerundia a participia a jejich syntaktické funkce. Vlastní výzkum dvojznačnosti postupuje ve dvou krocích. První krok (popis 25 dokladů konstrukce „*ing*-ový tvar slovesa + substantivum + sloveso“) přitom slouží jako sonda do zkoumaného materiálu, která autorovi ukázala, na které rysy je třeba se zaměřit (budou zkoumány jen gerundiální podměty a participiální premodifikátory; gerundium v premodifikační funkci, často obtížně odlišitelné od substantiva, ponechává práce stranou) a jak lze zpřesnit způsob vyhledávání relevantních dokladů v korpusu. Jádro práce tvoří popis 100 dokladů, u nichž je již v zadání dotazu eliminován jeden z faktorů, který blokuje dvojí interpretaci – tvar slovesa rozlišující mezi singulárem a plurálem. Autor mapuje nejdříve faktory, které vedou k dvojznačnosti v úzce vymezeném jádru zkoumané konstrukce – „*ing*-ový tvar slovesa + substantivum + sloveso (modální slovesa nebo preteritum jakéhokoli slovesa kromě *be*)“, např. *winning customers became (a priority)*. Na základě (in)tranzitivity slovesa v *ing*-ovém tvaru a možnosti použít následující substantivum jako podmět i jako předmět slovesa v *ing*-ovém tvaru jsou vyčleněny příklady, kde nejužší jádro zkoumané konstrukce vytváří předpoklady pro dvojznačnost. U těchto třiceti příkladů se dále zkoumá, zda je dvojznačnost zachována i v rámci celé věty (resp. klauze). V některých případech dvojznačnosti brání neslučitelnost jedné z interpretací se sémantickými rysy přísudku (např. *Merging companies believed ...*), jinde je jedna z interpretací eliminována na základě koreference (např. *Moving pavements must have failed under the weight they bore ...*). U jedenácti příkladů zůstává možnost dvojí interpretace zachována v rámci celé věty (klauze). Zřídka ovšem bývají oba významy věty stejně pravděpodobné. Vstoupí-li do hry širší kontext a čtenářovo obecné povědomí o chodu světa, dvojznačnost mizí.

Tím, jak postupně rozšiřuje sledovaný dosah ambiguity, ukazuje práce, že dvojznačnost zkoumaného typu je v angličtině sice okrajovým jevem, ale zaměříme-li se na nejužší jádro konstrukce, přece jen objevíme příklady, které mohou být dvojznačné. S širším kontextem možnost dvojí interpretace postupně mizí nebo aspoň jeden z možných významů vystupuje do popředí jako pravděpodobnější. Potvrzuje se tak potenciální existence ambiguity ve zkoumané konstrukci (a vymezují se podmínky, za nichž vzniká), ale zároveň musí autor konstatovat, že z percepčního hlediska je existence ambiguity výrazně kontextově limitována.

Pokud jde o přesnost argumentace, strukturování textu i jazykovou úroveň, je práce poněkud nevyrovnaná. V úvodní teoretické části je nedostatků více ((ne)užívání členů, popis „garden path“ na str. 12, chyby v číslování příkladů na str. 15-16, interpretace př. 25 na str. 45 – nejedná se o absenci agenta u participiální konstrukce), ale směrem k analytické části práce (zejména ve druhém kroku analýzy) je vidět, jak autor postupně pronikal do zkoumaných jevů, učil se je popsat a vysvětlit jejich podstatu a jasně formulovat svoje dobré postřehy. Je také vidět systematickosti a pečlivosti, s jakou v analytické části práce postupuje. Jako vedoucí práce musím říct, že kromě toho, že přináší odborné výsledky, splnila bakalářská práce svůj obecný cíl i v tomto smyslu – v závěru analytické části už čteme text mnohem zkušenějšího studenta-lingvisty než na úvodních stránkách.

Závěr

Albert Vojtěch si zvolil obtížné téma, které ho zajímalo. Podařilo se mu zkoumané konstrukce pečlivě popsat a vysledovat faktory, které vedou ke vzniku dvojznačnosti nebo ji naopak eliminují. Práce splňuje požadavky kladené na bakalářské práce. Doporučuji ji proto k obhajobě a předběžně ji hodnotím jako velmi dobrou.

V Praze 21. srpna 2014

PhDr. Markéta Malá, Ph.D.